

Posudek oponenta rigorózní práce

Téma práce: Dědická nezpůsobilost a vydědění

Autor: Mgr. Lenka Karhanová

Oponent: JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Rigorózní práce předložená k obhajobě Mgr. Lenkou Karhanovou je zaměřena na problematiku dědického práva. Konkrétně je zacílena na dva tradiční instituty dědického práva hmotného; dědickou nezpůsobilost a vydědění. Volbu problematiky je možné označit za příhodnou. Autorka si za cíl bližšího bádání zvolila části úpravy, které jsou si na první pohled blízké svými dopady na případné nabytí jmění v rámci pozůstalostního řízení, současně se však jedná o instituty v základu odlišně konstruované, upravené na odlišných místech, sledující v základu odlišné cíle a směřující primárně k jiným následkům. Současně je třeba doplnit, že oba doznaly změn v souvislosti s nedávnou rekodifikací občanského zákoníku. Jakkoliv se při prvním nahlédnutí mohou tyto změny zdát pouze dílčí, je při bližším zkoumání patrné, že některé z nich jsou koncepční a do značné míry průlomové. V rámci rekodifikace současně došlo prostřednictvím § 1646 odst. 2 ObčZ k přímému provázání dříve jednoznačně oddělených institutů. Detailní rozbor úpravy, hledání nového výkladu, ale i důvodů uvedených změn je třeba označit jednoznačně za přínosné. Téma lze tedy bez dalšího označit za plně způsobilé ke zpracování ve formě rigorózní práce.

Autorka si je uvedených východisek vědoma a od počátku se snaží o komplexní pojetí výkladu. Rozvržení práce je v základu velmi přehledné. Po *Úvodu*, ve kterém vymezuje obecná východiska pro zpracování i důvody volby tématu, se dostává k základním zásadám dědického práva. Výklad je zde přehledový a jistě ne zcela vyčerpávající, vše podstatné však obsahuje. Není přitom prostý ani vlastních úvah a závěrů (např. úvaha nad zařazením manželky mezi nepominutelné dědice). Další stručnou část věnuje vymezení sice velmi obecné, přesto však z pohledu tématu zásadní problematiky dědického nápadu. Zdařile tu mapuje všechny podstatné momenty související s otázkou přechodu pozůstalosti na dědice. Zmíněny jsou všechny základní varianty možného narušení obecného modelu, kdy okamžik nabytí dědického práva a dědictví splývají do jednoho okamžiku (podmínky, doložky času, svěřenské nástupnictví). Autorka tuto tematiku pojímá přehledně a dospívá k jednoznačným závěrům. Další část je pak již zacílena přímo na dědickou nezpůsobilost a vydědění, konkrétně na jejich postavení v rámci ostatních předpokladů dědění. Výklad je přehledový, jde víceméně o základní vstupní pojednání. Možná by neškodilo větší provázání výkladu jednotlivých předpokladů dědění přímo na samotné téma. Následující dvě části tvoří samotné jádro práce. Část pátá je věnována dědické nezpůsobilosti, navazující část šestá pak vydědění. Obě tyto partie dohromady zabírají více než sto stran textu, vnitřně jsou

přítom strukturovány odlišně. V partii zaměřené na institut dědické nezpůsobilosti je věnována pozornost vývoji tohoto institutu v úpravách dosud platných na našem území, detailnímu rozboru důvodů dědické nezpůsobilosti v současné úpravě, prominutí dědické nezpůsobilosti a jejím důsledkům. Samostatně je pojednáno o institutu dědické nezpůsobilosti v německé právní úpravě. Šestá část zaměřená na vydědění je nutně pojata jinak. Institut vydědění, má-li být vykládán komplexně, vyžaduje ponejprv vysvětlení dalších klíčových pojmů, zejména povinného dílu a nepominutelného dědice. Právně na tyto pojmy upírá autorka svoji pozornost, spolu s nastíněním vývoje institutu vydědění, hned v úvodu zmíněné partie. Následně se pak již pouští do samotného rozboru klíčových prvků vydědění, tedy zejména do předpokladů vydědění, důvodů vydědění, jeho formy a způsobů a do důsledků vydědění. Celá práce je zakončena závěrem a přehledem použitých zdrojů. Je možné konstatovat, že použitému rozvržení výkladu nelze nic zásadního vytknout. Autorka zvolila jednu z možných variant pojednání o zvolených institutech a bez pochyb je možné konstatovat, že její volba umožňuje přehledný a vyvážený výklad.

Po stránce obsahové je práci možné označit za vyváženou. Autorka se snaží dotknout všeho podstatného, co s tématem souvisí, a v podstatě se jí to daří. Je zřejmé, že zvláště v úvodních partiích je její přístup spíše popisný, jen výjimečně se pouští do samostatných úvah a hledání vlastních řešení, byť výjimky jistě nalézt lze (viz již výše). Tento přístup se lepší v části páté a šesté, které tvoří samotné jádro práce. Zde se již autorka více zamýšlí nad smyslem nové úpravy, hodnotí dopady změn i možná řešení, nebojí se být k textu zákona kritická. Většina jejích úvah přímo odráží závěry již publikované literatury a výrazněji se od nich neodklání. Z pohledu oponentního lze v tomto směru jen vytknout, že autorka na celé řadě míst končí při poukazu na nejasnost či novost úpravy u lakonického konstatování, že konkrétní výklad je třeba očekávat až od budoucí judikatury, aniž by se sama pokusila o návrhy takového výkladu. S ohledem na celkový ráz práce i na dlouhodobou právní praxi v oblasti notářství, která se v práci zřetelně odráží, je zřejmé, že by takových samostatných úvah byla jistě velmi dobře schopna. Na řadě míst naopak autorka svým pojednáním u čtenáře podněcuje další úvahy, které vedou k položení otázek, na něž již autorka v práci odpověď nepodává (např. vysvětlení postupu v situaci, kdy se dědická nezpůsobilost zjistí až se značným odstupem po skončení pozůstalostního řízení, ve kterém bylo nezpůsobilému dědici dědictví potvrzeno). Zcela vyčerpávající a na všechny otázky odpovídající pojetí výkladu je však výsadou jen velmi mála právních textů.

Z čistě subjektivního pohledu oponentního posouzení práce pak není možné s některými v práci předestřenými řešeními vždy souhlasit (např. s myšlenkou, že by měl soudní komisaře v pozůstalostním řízení vyzvat osoby, které by jinak dědily ze zákona, aby se vyjádřily k platnosti závěti či je snad o této možnosti poučit). I oponentovi práce je však zřejmé, že se jedná o myšlenky přijímané výraznou částí právní praxe i teorie. Je také jistě škoda, že autorka čtenáře více, a především systematictěji neseznamuje s právní úpravou zkoumaných institutů v jiných zemích.

Občas je možné nalézt příliš kategorická tvrzení (např. s. 10 - patrně nelze zcela souhlasit s tvrzením, že by probírané zásady činily české dědické právo originálním), některé jiné myšlenky by zasloužily bližšího vysvětlení, popřípadě korekce či sjednocení (např. s. 40 - ...úprava

dědického práva v České republice není postavena na zásadě, že dědictví přechází na dědice bez jeho výslovného projevu vůle..., tedy ze zákona; s. 70 – zůstavitel rodiče ani děti při dědické nezpůsobilosti dle § 1482 z dědického práva sám nevyklučuje, činí tak za něj zákon; s. 86 – vydědění již nutně nevyžaduje sepsání prohlášení o vydědění, jak ostatně plyne i z dalšího textu autorky; s. 89 – pokud se dědic-potomek zřekne dědického práva, má toto zřeknutí dle § 1484 ObčZ účinky i vůči jeho potomkům, není-li ujednáno jinak (obdobné platí i u vydědění za splnění podmínek § 1646 odst. 3 ObčZ); s. 127 – den, měsíc a rok sepsání nejsou povinnou náležitostí prohlášení o vydědění, které je sepsáno formou soukromé listiny, jak ostatně o několik stran dále uvádí sama autorka; s. 150 – vydědění mlčky dochází k obdobným účinkům, jako při jiném způsobu vydědění, tedy nikoliv bez dalšího k zániku dědického práva, jak autorka, odlišně od jiných míst práce, uvádí aj.).

Citační aparát práce je bohatý, autorka cituje v intencích platné citační normy. Výtka k někdy jen velmi omezenému rozsahu zdrojů, z nichž je čerpáno ve významném rozsahu práce, je značně zmírňována stále jen omezeným rozsahem zdrojů k nové úpravě dědického práva.

Při vyjadřování je užíván odborný právní jazyk. Formulační tvrdost či neobratnost je jen ojedinělým jevem. V práci lze nalézt jen dílčí nepřesnosti ve vyjadřování či pojmosloví (např. s. 11 – původní úprava obsahovala úpravu *dědických skupin*, ta současná zná pojem *dědická třída*; s. 33 – dědictví není (jen) část *majetku* zůstavitele, ale část jeho *jmění*; s. 43 – s *výhradou nepominutelného dílu*; s. 46 – *dvoustranný právní úkon*; s. 72 – *rodičovské zodpovědnosti aj.*).

Formální úroveň zpracování je na velmi slušné úrovni, byť jistého množství pravopisných pochybení, překlepů a různých vyšnití se autorka nevyvarovala (např. *Obsah* - část 4. „*vztahu*“ místo „*vztahu*“; s. 23, 24, 31 – *srov.*; s. 52 *relativní dědická nezpůsobilost...*; s. 57 – *za čin pro společensky škodlivý*; s. 60 – *V kapitole předchozí kapitole...*; s. 69 – *v době probíhajícího řízení jeho pozůstalosti aj.*).

Lze shrnout, že odevzdaná práce splňuje všechna základní kritéria, která jsou kladena na práci rigorózní. Autorka odevzdala text příslušného rozsahu a požadovaných obsahových a formálních kvalit. Jisté výtky učiněné k oběma uvedeným kritériím jsou s ohledem na značný rozsah práce a na velmi malý počet i význam prohrěšků spíše marginální a celkový dojem z práce zásadním způsobem neovlivňují. Struktura práce je přehledná, autorce se téměř daří vyhnout opakování již jednou vedených informací či sáhodlouhým odklonům od zvoleného tématu. Zvolenou problematiku mapuje celistvě, vyváženě a na odpovídající odborné úrovni. Je tedy možné uzavřít, že práci bez dalšího k obhajobě **doporučuji**.

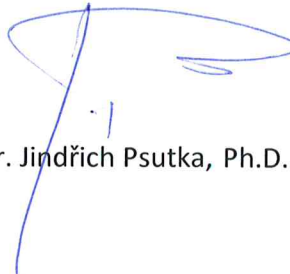
Otázky k obhajobě:

- 1) Je možné za zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele považovat i sepsání zcela falešné závěti, a to v situaci, kdy zůstavitel žádnou závěť ani jiné poslední

pořízení pro případ smrti neučinil? Chtěl tedy, aby bylo děděno dle zákonné posloupnosti?

- 2) Na s. 89 – 90 uvádíte, že pokud dítě nedědí, protože dědictví odmítlo, nepřenáší se tento důvod na jeho děti a dále jim náleží ochrana jako nepominutelným dědicům. Může potomek dědice, který odmítnul (vnuk zůstavitele) odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu, pokud tak před ním učinil již jeho otec (syn zůstavitele)?
- 3) Na s. 90 citujete komentář k o.z.o., ve kterém se uvádí, že *již za zůstavitelova života je možné dávat splátky na povinný díl*, je takový postup dle Vás možný i dnes?
- 4) Je zavrženíhodným jednáním proti poslední vůli zůstavitele i pozměnění či zničení smlouvy (např. kupní), jejíž účinky mají nastat v okamžiku smrti zůstavitele (prodávajícího)?
- 5) Dochází zahlazením odsouzení za trestný čin spáchaný za okolností, které svědčí o zvrhlé povaze potomka-dědice, i k zániku důvodu pro vydědění?

V Plzni dne 20. června 2017

JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.